

Onderzoek in co-creatie met transgender en non-binaire personen naar ervaringen met bevolkingsonderzoeken

In Nederland zijn er twee bevolkingsonderzoeken die uitsluitend personen uitnodigen die in de Basisregistratie Personen (BRP) als vrouw staan ingeschreven: het bevolkingsonderzoek borstkanker en baarmoederhalskanker. Transgender mannen en non-binaire personen kunnen hun geslacht in de BRP aanpassen naar man of X. Hierdoor ontvangen zij geen uitnodiging, terwijl zij soms wel risico lopen op deze vormen van kanker. Naast deze logistieke uitsluiting ervaren veel transgender personen ook drempels om deel te nemen aan deze bevolkingsonderzoeken. Om de toegankelijkheid van de bevolkingsonderzoeken voor transgender personen te verbeteren, is binnen het Erasmus MC de INCLUSIVE-studie uitgevoerd.

Door Lindy Huber en Martijn Anthonio

Achtergrondinformatie

Tot 2014 was het aanpassen van het geslacht in de Basisregistratie Personen (BRP) alleen mogelijk na een geslachtsaanpassende operatie en verplichte sterilisatie. Sinds de wetwijziging in 2014 is een verklaring van een psycholoog voldoende om

“

Als zorgmedewerkers zouden vragen naar mijn voornaamwoorden zou ik dat na acht jaar testosteron juist heel vervelend vinden.” - transgender man

het geregistreerde geslacht aan te passen. Deze versoepeling was een belangrijke stap vooruit in de erkenning van genderdiversiteit. Toch heeft deze verandering ook onbedoelde consequenties. Mensen die in de BRP als man of non-binair (X) geregistreerd staan, ontvangen geen uitnodiging voor de bevolkingsonderzoeken borst- en baarmoederhalskanker, terwijl zij wel risico lopen op deze vormen van kanker. Sinds oktober 2022 is het mogelijk om jezelf via de website van

Bevolkingsonderzoek Nederland aan te melden, zodat je de uitnodigingen voor het bevolkingsonderzoek naar borstkanker en/of baarmoederhalskanker ontvangt.

De INCLUSIVE-studie

In dit onderzoek hebben we focusgroepen georganiseerd met transgender en non-binaire personen om inzicht te verkrijgen in hun ervaringen en behoeften met betrekking tot de bevolkingsonderzoeken. De resultaten van deze focusgroepen vormden het uitgangspunt voor de ontwikkeling van een vragenlijst over de ervaringen, barrières en voorkeuren voor de bevolkingsonderzoeken. Deze vragenlijst is landelijk verspreid.

“

Ik heb aangevinkt dat ik wil dat ze er rekening mee houden, maar ik wil daar niet veel van merken.” - transgender vrouw

Daarnaast hebben we focusgroepen gehouden met zorgprofessionals die betrokken zijn bij de twee bevolkingsonderzoeken. Deze focusgroepen bestonden uit huisartsen en doktersassistenten voor het

onderzoek naar baarmoederhalskanker, en mammografielaboranten voor het onderzoek naar borstkanker. Het onderzoek is opgezet in nauwe samenwerking met de doelgroep; transgender en non-binaire personen hebben actief bijgedragen aan de opzet van de studie, de subsidieaanvraag en de ontwikkeling van de vragenlijst. Onze ervaring benadrukt hoe belangrijk co-creatie is bij onderzoek met een kwetsbare doelgroep. Op deze manier wordt er niet onderzoek gedaan óver een groep, maar mét een groep.

Tips voor zorgprofessionals

Uit de focusgroepen met zorgprofessionals bleek dat de omgang met transgender en non-binaire personen soms ongemak kan veroorzaken, vaak omdat zorgprofessionals weinig kennis over het onderwerp hebben. Hierdoor informeren zij vaak niet over de bevolkingsonderzoeken, waardoor transgender personen hier niet van op de hoogte zijn. Daarnaast bleken transgender personen en zorgprofessionals verschillend te denken over het delen over hun transgender verleden. Transgender personen twijfelden over wanneer zij dit moesten aangeven, terwijl zorgprofessionals juist het belang

benadrukten van een proactieve melding vóór of tijdens een consult waar dit relevant voor is. Uit ons vragenlijstonderzoek bleek dat transgender en non-binaire personen vaak willen dat zorgmedewerkers rekening houden met hun transgender verleden, maar op een subtiele manier. Dit kan door kennis te tonen van transgender personen en hun transitie, zonder nadruk op hun verleden waar zij niet anders om behandeld willen worden. Transgender personen

“

Ik voelde ik me niet erg aangesproken door de uitnodiging. Ik ben er ook niet op ingegaan. Ik zou het misschien wel gedaan hebben met een ander soort brief en informatie.”
non-binair persoon

willen bejegend worden volgens het geslacht waarin ze zich presenteren, non-binaire personen vinden het daarom prettig als je naar hun voornaamwoorden vraagt, zodat ook zij correct bejegend kunnen worden. De quotes bij dit artikel benadrukken dat er binnen deze groep duidelijke verschillen bestaan.

Ook de gebruikte terminologie speelt een belangrijke rol. Transgender personen die geen borstverwijdering of genitale operaties hebben ondergaan, duiden die lichaamsdelen niet altijd aan met de gebruikelijke vrouwelijke termen, en voelen zich daar ook niet altijd comfortabel bij. Het is daarom wenselijk dat een zorgprofessional vraagt naar de voorkeurstterminologie van de patiënt en die vervolgens zelf hanteert. Het wordt ook gewaardeerd wanneer zorgprofessionals eerlijk aangeven dat ze weinig kennis hebben van het onderwerp, maar wel bereid zijn om meer te leren. Daarnaast werd het als vervelend ervaren wanneer zorgprofessionals vragen stelden over het transgender verleden uit nieuwsgierigheid, vooral wanneer dit niet relevant was voor het onderzoek waarvoor ze kwamen. Als bepaalde informatie wel nodig is, kan het helpen om eerst uit te leggen waarom bepaalde informatie nodig is, zoals bijvoorbeeld over hormoontherapie, voordat je de vraag stelt. Dit maakt voor transgender personen duidelijk waarom de informatie gevraagd wordt.

Tot slot zijn brieven en informatie-materiaal eenvoudige, maar belangrijke communicatiemiddelen die met relatief kleine aanpassingen inclusiever kunnen worden gemaakt.

Zo werd de uitnodigingsbrief en informatiefolder niet altijd positief beoordeeld. Voor sommige personen kan een uitnodigingsbrief die begint met “Beste mevrouw” al voldoende zijn om de brief weg te gooien en deelname te weigeren. Ook de gebruikte kleuren en afbeeldingen in de informatiefolder hebben invloed op de beslissing om al dan niet deel te nemen. Bijvoorbeeld het gebruik van veel paars en roze, en pictogrammen van vrouwen in een jurkje.

Conclusies

Transgender en non-binaire personen vormen een groep met unieke zorgbehoeften, die momenteel nog onvoldoende wordt meegenomen in het zorgsysteem. Om duurzame verandering te realiseren, is het van essentieel belang dat transgender-zorg structureel wordt opgenomen in medische opleidingen. In het bijzonder geldt dit voor de opleidingen tot huisarts, doktersassistent en mammografielaborant, gezien hun directe betrokkenheid bij de uitvoering van bevolkingsonderzoeken. Daarbij moet aandacht zijn voor zowel de medische aspecten, zoals wat het betekent om genderdysforie te ervaren en wat een transitie inhoudt, als voor de communicatieve kant: hoe benader je transgender personen op een respectvolle manier en waar liggen mogelijke gevoeligheden? Zo worden toekomstige zorgprofessionals beter voorbereid op de behoeften van transgender en non-binaire personen, en dragen zij bij aan een inclusievere en persoonsgerichtere zorgpraktijk.

NOOT

Lindy Huber is PhD kandidaat bij de afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg Erasmus MC; Martijn Anthonio is medewerker individuele gesprekken bij Transvisie.

REFERENTIES

- 1 Chan A, et al., 2024, DOI: 10.1136/bmjebm-2023-112719.
- 2 Bevolkingsonderzoek Nederland, Deelname-wens, website: www.bevolkingsonderzoeknederland.nl/genderdiversiteit/deelname-wens/
- 3 Online training “Contact met transgender personen in publieke dienstverlening” beschikbaar: www.movisie.nl/training/online-training-contact-transgender-personen-publieke-dienstverlening
- 4 Huber L, et al., 2025, DOI: 10.1080/26895269.2025.2569726

Belangrijk om te onthouden

- 1 Transgender en non-binaire personen die als man of non-binair geregistreerd staan, krijgen geen uitnodiging voor borst- en baarmoederhalskanker screenings, ongeacht hun anatomie.
- 2 Benader transgender en non-binaire personen met respect en gebruik de juiste aanspreekvormen.
- 3 Het is belangrijk om transgenderzorg structureel te integreren in opleidingen zodat zorgprofessionals beter voorbereid zijn op specifieke behoeften.